

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 62, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Zadar, 2020., 462 str.

Svezak 62. *Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* objavljen 2020. godine započinje nekrologom u obliku članka posvete »In memoriam«, zatim donosi osam izvornih znanstvenih radova, pet prethodnih priopćenja ili znanstvenih bilježaka, dva pregledna rada te tri osvrta i prikaza.

Radovi 62. sveska započinju člankom posvete »In memoriam« dr. sc. Šimi Tomi Peričiću (1–3) koji je napisao Tado Oršolić. Šime Toma Perčić (1936. – 2019.) bio je djelatnik Državnog arhiva u Zadru, a zatim 1981. godine prelazi u tadašnji Zavod za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Zadru, čiji je ravnatelj bio do 1991. godine. Bavio se gospodarskom, društvenom, kulturnom i političkom prošlosti Zadra i okolice te cijele Dalmacije u razdoblju od 17. do početka 20. stoljeća. Autor i koautor je jedanaest monografija i preko 260 stručnih i znanstvenih radova.

Autorica Ana Jordan Knežević donosi prethodno priopćenje »O problemu ubikacije rano-srednjovjekovnih bazilika sv. Ivana Evanđeliste i sv. Tome u Biogradu na moru« (5–30). Autorica se bavi neobjavljenom dokumentacijom iz fonda don Luke Jelića u Arheološkom muzeju u Splitu kako bi se točnije odredila lokacija ranosrednjovjekovne bazilike sv. Ivana s kompleksom muškog benediktinskog samostana i bazilike sv. Tome i ženskog benediktinskog samostana.

Krešimir Regen donosi izvorni znanstveni rad pod nazivom »Tvrđi grad (castrum) Kamičac« (31–58). Autor prikazuje ostatke *castruma* Kamičaca smještenog na kamenom brdu iznad lijeve obale rijeke Krke u kanjonu Med gredama između Roškog slapa i Visovačkog jezera. *Castrum* Kamičac, srednjovjekovni kompleks longitudinalnog ili izduženog tlocrta, prvi put se spominje 1345. godine kao utvrda velikaša Nelipića, a napušten je prilikom osmanskih osvajanja 1522. ili 1523. godine.

Zvezdana Strika u prethodnom priopćenju pod nazivom »Odluke zadarskih dijecezanskih sinoda o pridržanim slučajevima (*de casibus reservatis*) u kontekstu koncilske misli« (59–84) bavi se pridržanim slučajevima savjesti, koji su kao dio pokorničke prakse prvotno bili rezervirani papi, a zatim mjesnim biskupima. Autorica donosi odluke zadarskih dijecezanskih sinoda iz 1598., 1663. i 1680. godine koje navode popise pridržanih slučajeva podijeljene u pet grupa.

U izvornom znanstvenom radu pod nazivom »Matrikul bratovštine Presvetog Sakramenta u Zadru iz 16. stoljeća« (85–112), autora Zdenka Dundovića i Elvisa Ražova donosi se statut spomenute bratovštine, koja je djelovala u zadarskoj prvostolnici sv. Stošije, a nastala je na poticaj firentinskog franjevca Cherubina Vulastia tijekom korizmenih propovijedi u Zadru 1505. godine. Razmatrajući matrikul ili statut bratovštine analizira se ustrojstvo, djelovanje i ekonomska politika bratovštine. U prilogu znanstvenog rada donesen je i prijepis pravila bratovštine na talijanskom jeziku.

Skupina autora, Ivo Glavaš, Andrija Nakić i Josip Pavić, u prethodnom priopćenju pod naslovom »Rakitnica, Dazlina i Velim – ostaci nekadašnje obrane zapadnog dijela šibenskog distrikta« (113–138) obrađuju ostatke triju spomenutih utvrda koje su bile strateške točke u obrani plodnih polja zapadnog šibenskog okruga. Utvrde koje prvotno nastaju za obranu

polja od učestalih provala Osmanlija grade plemići, a kasnije ih preuzima mletačka vlast, koja ih i ruši početkom Kandijskog rata 1647. godine.

Milijan Gogić u izvornom znanstvenom radu pod nazivom »O kotorskom Statutu tiskanim 1715. godine« (139–170) otima zaboravu taj Statut dosad malo poznat javnosti. Pismenim radom nastoji se odgovoriti na pitanje o kojim temama i kojim područjima govore dokumenti tiskani u Statutu koji definira odnose Mletačke Republike i prostora Boke, te se tiče kotorskih privilegija i plemićkih statusa.

U preglednom radu »Epidemije kuge u dubrovačkom zaleđu tijekom 17., 18. i 19. stoljeća i protuepidemijske mjere na dubrovačkoj granici« (171–191) autor Marinko Marić donosi pregled epidemija u spomenutim stoljećima, njihove posljedice te protukužne mjere koje se poduzimalo kako se bolesti ne bi proširile s područja Osmanskog Carstva (koje nije imalo zdravstveni sustav zaštite od kuge) na Republiku. Spominje se zdravstveni ured, koji je osnovan u 14. stoljeću, te revolucionarna mjera protiv epidemije – karantena.

Za razliku od mnoštva laičkih bratovština, autorica Grozdana Franov-Živković u izvornom znanstvenom radu pod naslovom »Glagoljska madrikula svećeničke Bratovštine zadarskih otoka Večere Gospodnje (COENA DOMINI) iz Ugljana od početka 17. do početka 19. stoljeća« (193–230) donosi ciljeve i zadatke bratovštine na temelju recentno pronađene madrikule u Trstu, čiji su članovi ili bratimi bili svećenici sjeverozapadnog dijela otoka Ugljana, te dijelom s otoka Oliba, Molata, Iža, Premude, Silbe i sjeverozapadnog dijela Dugog otoka.

Lovorka Čoralić u izvornom znanstvenom radu »Paštrovski pukovnik Nikola Medin – zapovjednik mletačkih prekomorskih snaga koncem 18. stoljeća« (231–256), prateći izvorno gradivo, utvrđuje napredovanje u vojnoj karijeri Nikole Medina od dokapetana do pukovnika, prati njegovo djelovanje u činu pukovnika, raščlanjuje popis njegovih osobnih satnija zadnjih dvadesetak godina 18. stoljeća, stavljajući naglasak na zavičajno podrijetlo vojnika, kako profesionalnih pješaka tako i pripadnika teritorijalne milicije ili cernide.

Šime Peričić, koji je spomenut na početku zbornika u članku »In memoriam«, autor je izvornog znanstvenog rada »Josip Peričić (1833. – 1901.) – pedagog i preporoditelj« (257–276). Autor nadopunjuje, nakon uratka iz 1963. godine, nove spoznaje o životu Josipa Perčića o njegovu djelovanju na prosvjetno-pedagoškom i političkom planu.

U izvornom znanstvenom radu pod nazivom »Novi prilog životopisu Josipa pl. Vancaša (1859. – 1932.): obiteljski temelji, uzori i poticaji društvenog i kulturnog djelovanja« (277–316), autorica Jelena Božić prvi put sistematizira i korelira poznate podatke s novim činjenicama iz obiteljske povijesti Josipa pl. Vancaša, najznačajnijeg i najutjecajnijeg arhitekta te pokretača i nositelja svih važnijih događaja u javnom, društvenom, kulturnom i gospodarskom životu Sarajeva od 1883. godine do kraja Prvoga svjetskog rata.

»Stogodišnja kontroverza o suodgovornosti Srbije za sarajevski atentat i Prvi svjetski rat (1915. – 2015.)« (317–356) pregledni je rad autora Tihomira Rajčića u kojem donosi pregled pitanja suodgovornosti Kraljevine Srbije kroz 65 historiografskih, politoloških i memoarskih naslova, uglavnom nedostupnih u Hrvatskoj.

Tado Oršolić u prethodnom priopćenju »Smrt cara Franje Josipa prikazana u dalmatinskim novinama (studeni – prosinac 1916.)« (357–382), analizira smrt austro-ugarskog

cara i kralja Franje Josipa kroz članke i vijesti u dalmatinskim novinama među kojima su: *Smotra Dalmatinska*, *Objavitelj Dalmatinski*, *Narodni list*, *Dan*, *Hrvatska kruna*, *prava Crvena Hrvatska*. Autor prikazuje posljednje dane cara Franje Josipa, njegovu bolest i smrt, zasluge, životopis, žalovanje puka, razne komemoracije, mise zadušnice te naputke u mjesecima žalovanja.

Autori Zdravko Matić i Damir Stručić u prethodnom priopćenju naslovljenom »Sudski postupak protiv dr. Ivana Protulipca predsjednika križarske organizacije pred okružnim sudom u Zagrebu 15. lipnja 1938. godine« (383–412) istražuju tri uhićenja i analiziraju suđenje protiv odvjetnika dr. Ivana Protulipca zbog krivičnog djela iz čl. 3. zakona o zaštiti Kraljevine Jugoslavije, za koje je državni tužitelj tražio kaznu zatvora do pet godina. Svaki put bio je oslobođen svih optužaba.

Ivica Mataija i Sanja Vrcić-Mataija u izvornom znanstvenom radu pod naslovom »Hrvatsko proljeće u Gospiću« (413–441) analiziraju društvene i političke prilike za vrijeme hrvatskog proljeća u Gospiću, stavljajući naglasak na lokalnu organizaciju Saveza komunista te na gospićki ogranak Matice hrvatske. Pokušaji hrvatskih reformista u tadašnji društveni i politički život unose živost, polemичnost, višeglasje, konfrontaciju, ali i represiju koja gospićkom ogranku Matice hrvatske zabranjuje rad.

Na kraju časopisa nalazimo tri prikaza recentnih povijesnih izdanja koja tematiziraju zagrebački Gradec te prilike u Dalmaciji tijekom i nakon Prvoga svjetskog rata.

Luka Slijepčević